

KÖZBESZÓLÁS.

1.

Milyen csodálatosan visszhangtan maradt az a két cikk, amelyet Szakáts József a tanyai vasut régóta húzó perében a *periculum in mora*-t eszkomptálta. A figyelmeztetés a pusztasátságába fulladt, pedig mindannyian elismerjük jogosultságát és indokoltágát. A tanyai vasut tervei vagy három évtizeddel ezelőt készültek, milyen felemérettelent fejlődött azóta a technikai tudomány, a gazdasági élet reakényszerített új viszonyaihoz alkalmazkodott a közgazdaságtan is s a tanyai vasut kérdésében mégis *harminc éves* érvek, meggondolások, szempontok hadakoznak egymással. Amikor vilamos üzemtív akarják átalakítani a vasutakat, mi itt a körülölelésen belül megőriztük objektív érteftelenségünket a közlekedési politika s technikai tudományok fejlődésével szemben s az autók és repülőgépek korában megindultuk a *gőzerőre berendezett delisancot*. A kisvasut még meg sem indult, már is vagonitételekben szállítja — az *anakronizmusa* bizonyítékait. Mintha harminc éves tervek alapján építenének fel egy házat, harminc év előtti divat szerint öltözködnénk, mintha szándékosan el akarnánk felejteni azt, amivel az utolsó három évtizedben a tudomány és tapasztalat gazdagított bennünket. Ha beiegek vagyunk, a tudományosság mai szintjét reprezentáló orvoshoz megyünk, nem pedig köpülőrés végett borbélyhoz, nem petróleum-lámpával világítunk, hanem elektromos írammal, nem verkit hallgatunk, hanem rádiót s a kölcsön kapott milliárdokat mégis egy harminc évvel ezelőtt felismert szükséglet, harminc évvel ezelőtt ajánlott megoldási módjába öljük bele a közlekedési politika és vasutépítés tudományának harminc év előtti utmutatásai szerint. Most már csak az hiányzik, hogy *Stephenson* mozdonyait indítsuk el a keskeny-vágányon, legalább hibátlanul *stílusos* lesz az alkotás s tökéletes lesz a harmonia a *gondolat* és a *megvalósulás* között.

2.

Egyet azonban ajánlunk: nevezzük el a tanyai vasutat *Speyer-vasutnak*. Ha van Somogyitelep és Aigner-telep — mind a kettő életrehívójának nevét őrzi kegyelettel és hálával —, lehet Speyer-vasut is. Ha a Speyer-csoport nem kínál kölcsönt s ha nem merül fel az a gond, hogy el is kell költeni a nyakunkba varr pénzt, soha nem épül fel ez az *előregedett kora szállótt* terv. A tanyai vasut tervének tragikuma az, hogy harminc évvel ezelőtt megelőzte korát, most pedig már elmaradt a korától. Másutt még a vicinális-viccek is régen elfelejtették, mire mi hozzáfogunk a vicinális megépítéséhez. Harminc évvel ezelőtt még tanyai expresznek hívtuk volna s mire megindul, sinekenjaro postakocsi lesz be'öle. Szegény *Pálly* Ferenc, szegény *Polczner* Jenő, szegény *Kulinyi* Zsigmond nem érhették meg, hogy végre megvalósulva látnák azt, amiért ők — *fiatalsdguk* lelkesedésével küzdöttek egykoron.

3.

Ugy látszik, örök fátuma már ennek a városnak, hogy minden tervnek, gondolatnak, jobbat, szebbet álmódó elképzelésnek a *nonum premeur in annis* anti-Woronoff és anti-Steinach mütelén kell átesni. Itt minden új gondolat öreg, minden bátor kezdeményezés ütőérelmeszesedésben szenved s csupán a kikerülhetetlenségek és kényszerűségek jelölik ki a tennivalókat. Amit ma meg kellene alkotni, időszertülné válik, mire megvalósul. Nem akarunk érzékenységeket felhorzsolni a példák idézésével. Minden tervnek végig kell it járni a kálvária (izenkét stációját s mi lesz az esendő gondolatból), törékeny álmóból, a rohanó idő egyik kerekéhez láncolt tervből, mire megkorbácsolva, felvérezve és megkinozva elér a megvalósulás — kereszt-fája elé. Minden tervet egy-egy Schulek álmodik meg, egy-egy Foerk Ernő hiv életre.

4.

Itélet előtt áll tehát a „nagy per”, amelyik ezer esztendeig ugyan nem fog folyni, de addig minden bírói ítélletől függetlenül tartani fog a helyi cselepté, amíg a történelmi objektivitás nem fogja — *mene tekel ufarszin* — föl-mérni a szegedi készülődséket az országos eredményekkel való összefüggését s nem fogja

megállapítani ennek az összefüggésnek — hiányát. Addig csak arra lesz jó az elfogulatlan kritika sűrűjén át nem tisztított matéria, hogy posztamentül szolgáljon a szobor után kívánczó érdemek — öngazolásának. Százhusz tanut hallgattak ki a perben, de ezek közül legalább száz személyes kérdésben szólalt fel s mint megannyi Mohamed, a történelmet — a saját fulásától számolták. Az „érdem”-en való konc, a történelmi zsákmányon való osztzkodás egymás ellen állította azokat, akik pár évvel ezelőtt még együtt ünnepellék meg a történelmi — születés- és névnapokat. Rózsavízzel valamikor nem lehetett forradalmat csinálni, de ozsonnákkal, névnapokkal és vacsora utáni boroz-

gatásokkal — ellenforradalmat igen. Mert Szegeden csak ez történt, amíg én nem jöttem — mondta legalább száz tanu első személyben és első számban. Az események minden szereplője *első személyben* beszélt s talán innen keletkezett a tévedés, hogy *első személy-nek* hitte is magát. Csak tépdessék egymás kezéből a bibért s egymás fejről a koszorút, a történelem i'élőszéke előtt még rem hangoztak el a pörbeszédék. A történelem még nem i'élkezett, addig „nem kell zavarni senkit a hitibe” — ahogy a Tömörkény meggyirja mondta. Addig döntsék el egymás közt, hogy a *történelmi ítélkezés medvedörre* melyikök ihatik nagyobb kupából.

Uj választások lesznek Ausztriában.

Hainisch elnök feloszlatta a munkaképtelen parlamentet.

(A *Delmagyarország hírsí* tudósítójától.) A pártok körében nagy mozgolódás észlelhető. Mivel a jelenlegi nemzetgyűlés munkaképességét a kormányzópártoknak a lakbérkérdésben tanúsított magatartása miatt nem lehet helyreállítani, a kormány javaslatot fog tenai Hainisch elnöknek a parlament feloszlására.

A szociáldemokraták örömmel üdvözik a kormány tervét, mivel azt hiszik, hogy kétségkívül népszerű magatartásuk a lakbérkérdésben, amely eddig lehetetlenné tette a háziurak lak-

béremelési törekvéseit, megszerzi számukra az *abszolút többséget*. Annyi bizonyos hogy a szociálisták jó kiállításokkal indulnak a választási küzdelemben.

Az új választások időpontja még bizonytalan. A kormány már júniusban akar választani, valószínű azonban, hogy a választásokat csak egyszer fogják megejteni. Erre vonatkozólag a kormány most bizalmas tárgyalásokat folytat a polgári pártok képviselőivel.

Külön futár hozta le a kereskedelmi minisztertől az egyetemi területek kisajátítási jogára vonatkozó rendeletet.

Tizenkét órás terminusokkal intézi a kormány az egyetemi építkezés ügyeit.

A kormány álláspontja a jelek szerint máról-holnapra teljesen megváltozott a szegedi egyetem építkezésével kapcsolatban. Eddig a kormány hihetetlen bőkezűséggel pazarolta az időt és hiábavaló volt a városi és az egyetemi hatóságok számtalanszor megismélt erőlyes sürgetése, hiába járt Pesten számos deputáció, igéreteleken és halogatásokon kívül más eredmény nem igen mutatkozott. A kormány és különösen a kultuszminiszter álláspontjából sokan arra következtettek, hogy a szegedi egyetem sorsával az illetékes körök nem nagyon törődnek és nem nagyon bánták az sem, ha egy szép napon végleg bezárulna a Ferenc József Tudományegyetem kapuja.

Több mint négy esztendő mult el ebben a bizonytalanságban, pedig a város közönsége nagyon sokszor bebizonyította, hogy súlyos áldozatok hozására is hajlandó az egyetem véglegesítése érdekében. A kormány azonban mindig talált valami kifogásolni valót a közgyűlés határozatában, mindig újabb, nagyobb felajánlásokat kívánt. Most azután — szinte minden átmenet nélkül — *teljesen megváltozott a kormány taktikája*. Most a kormány sürgei a legerélyesebben az egyetemi építkezés megindítását és intézkedéseinek boszorkányos gyorsaságával bámulba ejti azokat is, akik sohasem találtak kifogásolni valót a kormányhatósági ügyintézés tempója körül. A kultuszminiszter például nem is huszonnégy, hanem *tizenkétórás terminusokkal dolgozik az egyetem ügyében*. Alig mulik el nap, hogy levelet vagy táviratot nem kapna tőle a polgármester és ne sürgetné meg valamelyik részleikérdés elintézését, vagy ne értesítené a város hatóságát valamilyen részleikérdés elintézéséről, még pedig boszorkányos gyorsasággal történt elintézéséről.

Ezt a tempóváltozást indokoltan, vagy indokolatlanul sokan összefüggésbe hozzák a *salgótarjánai eseményekkel*. Sokan úgy látják, hogy a kormány most minden vonalon *igyekszik munkálkalmakat teremteni*. Ebből a szempontból a kormány nagy sietsége nem is kifogásolható, mert valóban *itt van már az ideje annak, hogy a kormány valamilyen formában gondoskodjon a munkásság egyre fokozódó elégedetlenségének letempitására*.

A sietség azért mégis feltűnő. Nem igen történt meg eddig az, ami ma megtörtént, hogy a kereskedelmi miniszter *külön futárral* küldje le Szegedre azt a rendeletét, amellyel az egyetem számára kijelölt területekre megadja a kisajátítási jogot a városnak és amelynek két héten belül való kicselezését csak tegnapi levelében ígérte meg a polgármesternek a kultuszminiszter.

A futárral küldött rendelet a következő:

Szeged sz. kir. város közönségének! A sz. kir. város tanácsának 1926. évi április hó 17-én tartott üléséből 10.167/1926. szám alatt kelt és a vallás- és közoktatásügyi miniszter utján hozzám érkezett felterjesztésében, illetve a város törvényhatóságának április hetedikén tartott közgyűlésében hozott és az említett felterjesztés alapján szolgáló határozatában kifejezésre juttatott kérelem folytán — abban a feltevésben, hogy ez a határozat törvényszerűen közhírré tételt és hogy ellene felebbezés nem terjesztett elő — a város közönsége részére a Ferenc József Tudományegyetemi építkezésekhez szükséges és az idézett határozat szerint a *Fogadalmi templom tér, Somogyi ucca, Erzsébet-rakpart és Árpád ucca által határolt, valamint a Tisza Lajos körút, Erzsébet-rakpart, Fenyő ucca, Markovics Iván ucca és az állami polgári iskola, valamint a DMKE épülete hátulso része által határolt területre, továbbá a József főherceg tér, Nap ucca és Viola ucca által határolt telektömbnek északi részéből igénybe venni kívánt területre, illetve a kisajátítási összeírásban és vázrajzban 1—52. sorsszámok alatt feltüntetett ingatlanokra a kisajátítási jogot az 1881. évi XLI. tc. 1. §-ának 11. pontja és illetve ugyane törvény 38. §-a értelmében az említett törvény 5. §-a alapján engedélyezem és egyuttal megjegyzem, hogy a továbbiakra nézve a kisajátítási összeírásnak és vázrajznak a következők szerint leendő helyesbítése után a hivatkozott törvény 32. §-ának első bekezdésében foglalt rendelkezések tartandók szem előtt:*

A kisajátítási összeírás és vázrajz annyiban esnek kifogás alá, hogy egyfelől az ismételten jelzett határozat szerint a kisajátítási jog és eljárás csupán az ott pontosan körülírt területre kérelmeztek, amihez képest a műszaki iratokból az 53—80. sorsszámú ingatlanok kiktűszöbölendők, másfelől pedig a műszaki iratok nem készülték szigorúan az 1881. évi XLI. tc. 31. paragrafusában megállapított szabályok szerint, minél fogva a kérdéses műszaki iratok pontosan az érintett szabályoknak megfelelően helyesbítendők.

Megjegyzem, hogy ha a helyesbítésnek miként való keresztülvitele tekintetében kétségek merülnek fel, a vezetésem alatt álló minisztérium I. szakosztálya a kellő utbaigazításokat rövid uton készségesen meg fogja adni.

Ez alkalommal értesitem a közönséget, hogy egyidejűleg a város közigazgatási bizottságához intézett rendelettemmel az 1881. évi XLI. tc. 31. §-ának első bekezdésében megjelölt feltételek egyikének vagy másikának előállása esetére a kisajátítási eljárást az előbb megjelölt ingatlanokra elrendelem.

Végül a közérdekű sürgősség alapján már most megengedem, hogy annak idején a jogerejűleg megállapított kisajátítási tervben felvett területeken az építési munkálatok a kártalanítási eljárás előtti és a tulajdonosok beleegyezése